

Вплив філософії Аврелія Августина на сучасність

ВСТУП

Вивчаючи історію будь-якого періоду прослідковується така тенденція, що кожна епоха представлена визначними особистостями. Як би не змінювався світ, які б не поставали проблеми перед людиною, завжди буде відбуватися потяг до вивчення духовного минулого. Це потрібно для того, щоб мати знання, також необхідний досвід, які допоможуть творити дійсність та якомога менше робити помилок у майбутньому.

Середньовічна філософія була тривалим відрізком в історії європейської суспільної думки, що безпосередньо пов'язана з християнською релігією. Згідно з науковими дослідженнями, середньовічній культурі притаманні значні духовні досягнення, глибина змісту і суперечності. Тому, середньовічна філософія творилася у основному з допомогою богословів-теологів. До таких особистостей, яким судилося стати у центрі духовного життя, можна віднести Аврелія Августина, він же Августин Блажений.

Погляди Аврелія Августина справили великий вплив на всю середньовічну філософію та суспільно-політичну ідеологію. Це один з найяскравіших філософів середньовіччя, який хвилювався за долю людства і кожної людини зокрема.[19, с. 46]

Об'єктом дослідження – розвиток філософської думки раннього середньовіччя, патристики, представники якої захищали християнську доктрину від філософії язичників, іудейського світогляду, державної влади, що спиралася на міфологічні уявлення про дійсність.

Предметом дослідження – філософське вчення Аврелія Августина та її вплив на сучасність, що виникло як симбіоз християнських і античних доктрин.

Мета дослідження – проаналізувати творчість Аврелія Августина та з'ясувати, яким чином теософський вимір і досвід філософа патристики може бути використаний на сучасному етапі розвитку цивілізації

Для досягнення мети автор поставив такі дослідницькі завдання:

- простежити філософську діяльність Аврелія Августина;
- показати, яким чином сьогодні можуть бути корисними праці Аврелія Августина;
- проаналізувати джерела та літературу присвячених аналізу творів Аврелія Августина, зокрема праці Майорова Г., Кібардіна Н., Потьомкіна В., Гарнцева М., Поснова М.

ЖИТТЯ АВРЕЛІЯ АВГУСТИНА

13 листопада 354 р. у м. Тагаста Римської провінції Нумідії народився видатний богослов-теолог, Аврелій Августин (від лат. *Avrelius Augustinus*). Ще в дитинстві він засвоїв

деякі релігійні уявлення, однак його батьки основну увагу зосередили на його світській кар'єрі і доклали усіх зусиль, щоб він здобув гуманітарну освіту, котра б забезпечила успішну кар'єру вчителя, юриста чи урядовця. Життя Аврелія Августина було сповненим бурхливих і нескінчених пошуків.[10, с. 32]

Життя Аврелія Августина поділяється на три періоди:

- 1) від народження до хрещення (354-387 рр.);
- 2) прийняття священства (387-391 рр.);
- 3) священниче і єпископське служіння (391-430 рр.).

Головним джерелом до вивчення раннього періоду життя служить його автобіографічний твір «Сповідь». А з часом важливим джерелом стає «Життя Августина», написане його товаришем і співслужителем Поссидієм, єпископом Коламським, а також епістолярна спадщина самого Аврелія Августина.

Велику роль у становленні Аврелія Августина як особистості відіграла його мати – свята Моніка (331-387 рр.). У дитинстві Аврелія Августина готували до хрещення, але не охрестили. Мати завжди говорила йому про любов Божу і розповідала про свою віру. Овдовівши у віці 40 р. свята Моніка вирішила цілком присвятити себе Богові, відмовилася від мирських радощів, допомагаючи бідним і сиротам, не забуваючи при цьому про свій материнський обов'язок, виховання і навернення свого примхливого сина.

Аврелій Августин через брак пізнання спочатку потрапив під згубний вплив маніхейства і став одним із проповідників ідей про те, що матеріальні вчинки не мають впливу на етичні цінності. Почав вести розпусне життя. Свята Моніка не дозволила йому жити в її будинку. Тому, щоб повернутись додому, він повинен був стати на правдиву дорогу та визнати свої помилки. Аврелій Августин отримав початкову освіту в рідному Тагасті і згодом вчився в граматико-риторичній школі сусіднього міста Мадавра. Школа дала йому основні знання латинської мови і необхідні риторичні навички. Для поглиблення освіти Аврелій Августин подався до Карфагену. Спосіб життя, котрий він вів в Карфагені, в майбутньому проникливо осуджував з позиції християнської моралі. Для самого ж студента сімейний спосіб життя послужив стимулом до зацікавлення філософією.

Гаряче стремління до досягнення мудрості охопило Аврелія Августина після прочитання діалогу Цицерона «Гортензій». Це спонукало його до прочитання Біблії, оскільки він пам'ятав, як мати підносила мудрість цієї книги, і як вона вшановувала Ісуса Христа. Однак істину в той час він знайшов не в Церкві.

«Ця книга здавалася мені негідною в порівнянні з величчю Цицерона, бо моя пиха гордувала її простотою, а гордість розуму не сягала її глибини. А насправді вона відзначалася тим, що зростала разом з маленькими. Але я обурювався на те, щоб бути маленьким і, надутий пихою, сам собі здавався справді великим», – писав Аврелій Августин.[7, с. 171-172]

На його тодішній погляд, релігія християн була недостатньо раціональною і філософською, а мова перекладу Біблії видалась грубою, темною і далекою від античних аналогів. У творі «Сповідь» Аврелій Августин докладно зупиняється на дев'яти роках, свого перебування в тенетах маніхейства. А ось 373-386 рр. – це період активних пошуків відповідей на власні питання. Його приваблював, за словами дослідників, раціоналізм маніхейського світосприйняття, сповідування одуховленого, християнства, у якому не було б місця Старозавітному Божому об'явленню, крайній дуалізм добра і зла. У 384 р. Августин зайняв посаду ритора в Медіолані.

У цей час філософський синтез всієї епохи становив неоплатонізм Плотіна, який вважається інтелектуальною підготовкою на шляху до християнства. Побачивши суттєву подібність між неоплатонівським вченням про Друге Начало (розум) і християнським вченням про Слово Боже (логос), Аврелій Августин сприйняв неоплатонізм як філософію, наближену до християнства, хоч і визнавав, що між ними є суттєві відмінності. Він стверджує: «Коли якась річ втратить усе, що добре, то вона перестане існувати... Отже, позбавлене всього доброго є те саме, що – ніщо, тому допоки якась річ існує, вона добра. Отже, все, що існує, добре. А зло, джерела якого я шукав, – це не субстанція, бо коли воно було б субстанцією, то було б добром».[1, с. 44-46]

У свідомості Аврелія Августина образ Ісуса Христа набирає свого належного значення. Ісус Христос для нього стає не лише неперевершеним вчителем, але Спасителем людського роду, Сином Божим, що явив себе в людській природі. Це неоплатонівське вчення значно сприяло у розриві з маніхейством і наверненню до християнства Аврелія Августина.

386 р. став для духовного життя Аврелія Августина дуже напруженим, але і плідним. Сталася переміна в його душі. Слухаючи проповіді святого Амвросія Медіоланського, став катехуменом, підготувався до хрещення. У 387 р. блаженний Аврелій Августин разом з сином Адеодатом і товаришем Аліпієм прийняв хрещення від святого Амвросія. Про свого духовного вчителя блаженний Аврелій Августин з вдячністю Богові говорить: «Волає до тебе, Господи, віра моя, яку ти дав мені, якою ти надихнув мене через людськість Сина Твого, через посередництво проповідника Твого». В особі Амвросія християнський ідеал постав перед Аврелієм Августином як всебічне панування Божественного порядку над життям, як всемогутня Церква, яка панує над індивідом і суспільством, як теократія, в якій світське начало поглинуте духовним. .[5, с. 57-58]

В 391 р. Аврелій Августин був рукопокладений в пресвітера і решту життя провів в африканському місті Гіппон, єпископом якого він став в 395 р. Він залишався єпископом гіппонійським протягом 35 р., до самої своєї смерті. У цей період він написав дуже багато творів, а також брав активну участь у церковному житті. Він зробився незамінним учасником всіх африканських соборів. Аврелій Августин фактично очолив церковне життя Північної Африки. Його величезна популярність і вплив дозволили йому зробити великий внесок у законодавчу діяльність африканської церкви.

Останній період життя Аврелія Августина відзначений боротьбою з єретиками – аж до 404 р. тривала боротьба з маніхеєм. На нараді єпископів у Карфагені в 411 р. Аврелію Августина вдалося довести, що святість церкви залежить не від чистоти священства, а від сили благодаті, переданої в таїнствах. Також і рятівну дію таїнств не залежить від віри того, хто їх приймає. Підводячи підсумок, можна сказати, що Аврелій Августин прославився не тільки як проповідник і письменник, але й як філософ і богослов, створив філософію історії. До самої смерті в проповідях, листах і незліченних творах він захищав єдність церкви і займався поглибленням християнської доктрини. Він помер у Гіппоні в 430 р., у віці 76 р.

СВІТОГЛЯД АВРЕЛІЯ АВГУСТИНА

На богослов'ї та філософії Аврелія Августина лежить глибокий відбиток його темпераменту і біографії. Він дотримується матеріалістичного погляду на погану природу людини, яка є наслідком первородного гріха і передається через статеве життя. Для Аврелія Августина людина – це душа, якій служить тіло. Але людина – це єдність душі і тіла. Однак саме його темперамент і постійна боротьба проти моралі того часу привели до надмірного звеличування божественної благодаті і одержимості ідеєю про приречення. Він розвинув вчення про чистилище, як про проміжному місці між раєм і пеклом, де душі грішників очищуються.

Аврелій Августин відстоював вчення про рок, приречення, відкидаючи цим свободу волі людини. На думку Аврелія Августина, Бог влаштовує майбутні справи, організацію незаперечно і незмінно. Але доля, не має нічого спільного з фаталізмом язичників – Бог карає, щоб явити свій гнів і силу. Всесвітня історія являє собою арену, на якій відбуваються діяння Господні. Одні люди удостоюються вічного життя, інші – вічного прокляття, і серед останніх – немовлята, які померли нехрещеними. Оскільки первородний гріх передається статевим шляхом, він є загальним для всіх і неминучим, як і саме життя. У кінцевому рахунку, церква складається з обмеженої кількості святих, призначених до спасіння ще перш створення світу.

Аврелій Августин сформулював деякі положення, які, хоча й не були цілком прийняті католицькою церквою, однак породили нескінченні богословські суперечки. Його доля компрометувала християнський універсалізм, згідно з яким Бог бажає спасіння всіх людей. У його роботах зі спроби виразити розуміння догматів віри виникає система християнської філософії. Аврелій Августин вважав, що основою вивчення життя, як і філософії, є Бог, оскільки будь-яке вивчення є частиною пізнання Бога. Людина, що пізнала Бога, не може не любити його. Будь-яке знання має вести до Бога, а потім і до любові до нього.

До найважливіших творів блаженного Аврелія Августина належать: «Сповідь» (від лат. *Confessiones*), «Проти академіків» (від лат. *Contra academicos*), «Про Град Божий до Марцеліна» (від лат. *De Civitate Dei ad Marsellinum*), «Про Трійцю» (від лат. *De Trinitate*).[18, с. 15]

Центральним враженням всього життя Аврелія Августина є контраст гріха: «Я не хотів користуватися тими предметами, які намагався красти, я впивався самою крадіжкою, спокушуваний гріхом. Незліченними обманами ошукував і свого вихователя, і вчителів, і своїх батьків, а все через любов до забав, дурних комедій... Я вдавався також до крадіжок з льохи і столу своїх батьків, чи то з ненаситності, чи тому, щоб могли дати щось хлопцям... Гарні були ті плоди, які ми крали, тому, що Ти їх створив, Ти – незрівнянна Красо, Творче Всесвіту, Боже Милостивий, Боже – Добро найвище і моє справжнє Добро. Ти бачиш це, Господи, і Ти мовчиш, терпеливий, сповнений милосердя і правди. Але чи завжди мовчатимеш?.. Бо далека людина від лица твого в присмерку пристрастей».[5, с. 83-84]

Якщо благодать всесильна, а воля людини мізерна, то звідси випливає, що людина для того щоб спастись, повинна цілком пожертвувати власною свободою, віддатися всім еством своїм об'єктивній благодаті.

Аврелій Августин створив онтологічне вчення про Бога як абстрактне буття, наслідував неоплатоністську онтологію, виходив не з об'єкта, а від суб'єкта, від самодостатності людського мислення. Буття Бога, згідно з вченням Аврелія Августина, можна вивести безпосередньо із самопізнання людини, а буття речей – ні. Психологізм найбільше проявився у його вченні про час як сутність, що не може існувати без душі, яка пам'ятає, чекає, споглядає дійсність.

У трактаті «Сповідь», розглядаючи людину від появи немовляти до особи, що самоусвідомлює себе християнином, Аврелій Августин створив першу філософську теорію, де досліджується психологічний бік життя. Досліджуючи історію як цілеспрямований процес, у трактаті «Про град Божий до Марцеліна», що був написаний під впливом вражень від підкорення Рима ордами Аларіха у 410 р., Августин визнає існування двох видів людської спільноти: «град земний», тобто державність, яка заснована на самозакоханості, доведеної до презирства Бога, і «град божий» — духовна спільність, основана на любові до Бога, доведеної до презирства до самого себе.[6, с. 108-109]

Основний мотив філософії Августина є пошук такого всесвіту, який подолав би контрасти часової дійсності, її дурну подвійність в єдності всезагального миру і спокою. Пошук цей – перш за все процес болісний і важкий; в ньому муки духовного народження нового світу поєднуються з передсмертними стражданнями старого. Щоб стати родоначальником середньовічного світогляду, Аврелій Августин повинен був в самому собі перебороти язичництво. Він поєднав і вистраждав в собі всі хвороби свого часу, в повному смислі слова ніс на собі хрест свого суспільства. Вже будучи на шляху до навернення, наполовину християнином, розповідає Аврелій Августин: «Не знаючи спокою, питав я себе, звідки зло. Боже мій! Як мучилось переймами народження серце моє, як воно стогнало! Це – тривога душі, яку не можна вимовити словами, яку ніхто з людей не міг розділити і зрозуміти, яку один Бог невидимо сприймав».[5, с. 57-58]

Аврелій Августин систематизував християнське віровчення, подаючи його як цілісне і єдино правильне, виступаючи за обов'язкову єдність віри і церковної організації, богослов проголошує прагнення до щастя основним змістом людського життя. Однак щастя на його думку – це пізнання людиною Бога і любов до нього. У праці «Про Град Божий до Марцеліна» Аврелій Августин наголошує, що християнський Бог створив світ і людину. Він всемогутній і безконечний. Пізнати Його – означає стати щасливим.[2, с. 126-127]

Однією з центральних у вченні Аврелія Августина є проблема свободи волі як основи людської особистості. Осягнути розумом людина може лише те, у що вірить, до чого прагне. Єднання з Богом відбувається не при допомозі розуму, а завдяки волі. Воля, об'єктом якої є Бог – це віра. Аврелій Августин стверджує: «Бог – найвище буття, нематеріальна форма найвищого блага. На відміну від Бога, світ не має постійності і самостійності, оскільки є похідним від Творця. Все, що ми зустрічаємо у цьому світі, має перехідний характер, змінюється, минає».[5, с. 79-80] Дуалізм надприродного Бога і світу природи, виступає в Аврелія Августина як протилежність між вічним буттям і плінним світом. Констатація цієї протилежності привела Аврелія Августина до філософської проблеми часу: «Час – це міра руху і зміни всіх конкретних речей. Створивши світ, Бог створив міру його зміни. Реально існує сьогодні, а минуле і майбутнє лише завдяки пам'яті і надії».[5, с. 81]

Головний інтерес всієї філософії Аврелія Августина обертається навколо основного питання: «Як спастись від смерті, як подолати цю дурну подвоєність нашої людської природи?». Перед Аврелієм Августином стоїть ідеал цілісної особистості, яка перебуває в стані спокою і миру. Але ідеальна, цілісна особистість є мислимою лише в ідеальному суспільстві, в ідеальному всесвіті, позбавленому самого часу, у світі, в якому все перебуває в єдності і цілісності, в стані внутрішнього миру, спокою і рівноваги. Щоправда такого всесвіту в нашому досвіді ми не знаходимо, цей ідеал абсолютно трансцендентний нашій земній дійсності, де панує ворожнеча, це – предмет надії. Якщо дурна подвоєність нашої природи, смерть і зло є негативним постулатом філософії Аврелія Августина, то всесвіт, як єдність загального спокою – його позитивний ідеал.[7, с. 46]

Те, чого він хоче, не є лише внутрішнім благом особистості: він цілковито усвідомлює, що людина одними своїми силами спастись не може, і тому саме питання про спасіння особистості є для нього перш за все питанням про об'єктивне начало спасіння. Як гріх не є властивістю лише особистою, індивідуальною, але загальною і родовою, так само і діяльність цього об'єктивного начала спасіння повинна втілюватися в людстві, як родовій єдності, у всесвітній соціальній організації. Таким чином, питання про спасіння особистості є для нього разом з тим питанням соціальним і космічним.[15, с. 17-18] Для Аврелія Августина Бог — джерело і критерій моральності, вища сутність, протилежна земній чуттєвості. У постаті Бога втілена вся повнота добра (все існує завдяки Богу, тому й будь-яке благо йде від нього), а зло (до нього має відношення людина, яка за це відповідає перед Богом) вміщено у волі, яка відвертається від вищого (космічних добродійностей) заради нижчого (тілесні

втіхи). Але метою і сенсом людського життя є щастя, якого можна досягти тільки через пізнання Бога й випробування душі. Інструментами для цього є християнська віра і розум.[8, с. 62]

Християнські добродієвності, за Аврелієм Августиним, послідовне відкидання язичницьких уявлень про добродієвності. У своїй «Сповіді» він на власному прикладі намагається довести марність людських зусиль, неспроможність людини звільнитися від гріха доти, поки вона безмежно не віддасться провидінню і не виявиться знаряддям Божої волі. Аврелій Августин вимагає від християнина повного аскетизму й відмови від своєї індивідуальності, беззаперечного слідування вказівкам Бога.

ФІЛОСОФІЯ АВРЕЛІЯ АВГУСТИНА ТА СУЧАСНІСТЬ

Спадщина Аврелія Августина дуже величезна. У ХХІ ст. наше суспільство знаходиться на етапі глибоких соціально-економічних перетворень, таким періодам властиво переосмислення людьми навколишнього світу, відродження старих і становлення нових філософських вчень. У нього ми знаходимо як окремі думки з богослов'я, філософії, антропології, психології, так і цілі системи світогляду.

Аврелій Августин обґрунтовував і виправдовував існування майнової нерівності людей у суспільстві. Він стверджував, що нерівність – неминуче явище соціального життя і безглуздо прагнути до рівняння багатств, воно буде існувати в усі віки земного життя людини. Але все ж усі люди рівні перед Богом і тому Аврелій Августин закликав жити в мирі. Держава – покарання за первородний гріх, бо є системою панування одних людей над іншими, воно призначене не для досягнення людьми щастя і блага, а тільки для виживання в цьому світі. Справедлива держава – християнська держава. Функції держави: забезпечення правопорядку, захист громадян від зовнішньої агресії, допомога Церкві і боротьба з ересю, необхідність дотримуватись міжнародних договорів. Спосіб життя людини мегаполісу, що відрізняється індивідуалізмом, прагненням до успіху будь-якою ціною і розбещеністю вдач, аж ніяк не винахід нашого часу.[9, с. 55]

Роздуми філософа про творіння світу Богом привели його до проблеми вічності і часу. В результаті глибоких роздумів він прийшов до висновку: світ обмежений у просторі, а буття його обмежена в часі. Час і простір існують тільки у світі і тільки у зв'язку зі світом. Початок творення світу є разом з тим і початок часу. Ось дивно точно визначення часу: час є міра руху і змін. Розум, згідно із Аврелієм Августиним, є погляд душі, яким вона сама собою, без посередництва тіла, споглядає істинне. Істина ж міститься в нашій душі, а душа наша безсмертна, і людина не має права забувати про неземне мети свого життя. Він повинен підпорядковувати свої знання мудрості, бо спасіння душі – його вища призначення .

Тому ніхто позбавити людину свободи не може, навіть Бог. Однак гріхопадіння людини призводить до спотворення волі і свободи людини, це спотворення і волі, і свободи, і людини, це своєрідне джерело морального зла. В силу гріховності воля людини має можливість здійснювати зло.

Аврелій Августин дає нам відповідь на питання «Як зберегти людяність науки?». Він підкреслює: «Насамперед, потрібно зберігати ідею високого статусу розуму як обдарування згори. Багато в чому ця ідея протистоїть антиінтелектуалізму». При цьому Аврелію Августину притаманні належна ставлення до опонента, визнання несхожості. Робота з текстами Аврелія Августина є протидія процесу відчуження науки від її покликання. Передумова нехай недостатня, але необхідна.[4, с. 84]

Августин близький сучасній людині і своїм важким шляхом до Бога і своєю відкритістю новим ідеям, здатністю змінюватися, мобільністю. Це виявлялося навіть у його постійній зміні місць, занять, інтелектуальних захоплень.

Н.П. Кібардін, дослідник педагогічних поглядів Аврелія Августина, зазначає: «...Августин, звичайно не знаходив можливості розмежувати душевне життя на певні галузі. Він усвідомлював, виносячи з акту самоспостереження, глибоке переконання в єдності вольовості, мислячого и чуттєвого життєвого початку. Він розумів душу як єдине, живе ціле особистості, хоча й допускав методичні підрозділи її діяльності на декілька моментів...».[14, с. 108]

У своєму трактаті «Про кількість душі» Аврелій Августин переходить сім сходинок, які проходить душа на шляху до споглядання. Першу сходинку Аврелій Августин називає життям відповідно до рослин, другу – відчуттям, що притаманні тваринам. Третя сходинка – це творчий потенціал душі людини. Справжній шлях до досконалості починається з четвертої сходинки – шлях добрих справ, що супроводжується очищенням душі. Через устремління до Бога душа переходить на п'яту сходинку, на якій настає умиротворення і душевний спокій. Шоста сходинка характеризується устремлінням до Божественного Світла і, якщо душа досягає цього, то піднімається на сьому сходинку, де, власне, і відбувається саме умоспоглядання.[5, с. 157-158]

Завдяки розумності душі у людини формується розум, інтелект і взагалі система знань. Блаженний Августин говорить про можливість душі бачити Божественне Світло. Для цього треба змінити своє життя. Зміна способу життя, про яке говорить Авелій Августин, починається з очищення, вигнання з розуму гріховних думок и дурних спогадів.

По мірі того, на скільки душа усвідомлює свій скаліченій гріхом стан и робить кроки на шляху до виправлення, настільки вона наближає до себе пізнання Бога. А самі антропологічні подивись Аврелія Августина обумовлюються в значній мірі власним релігійним досвідом, який спрямованостей до єднання з Ісусом Христом.

У енергії особистості самосвідомості Божества відновлюється втрачення єдність і рятується єдина особистість. Це і об'єктивне місце, у якій людське «я» віднаходить свій спокій, той внутрішній світ, який від мук роздвоєного свідомості. Втративши Бога, ми блукаємо, що не знаходячі собі місця, і позбавивши у ньому знаходимо себе, приходимо до себе. «Де був, Боже, коли шукав тебе? Ти був колись зо мною, ж чи вийшов із себе, не

знаходив собі і більше – Тобі. Бог є життям у моєму житті», – читаємо в «Сповіді». – «Ти тримаєш все у собі силою істини».[3, с. 148]

Предмет пошуків Аврелія Августина є Бог, зацікавленій у порятунку людини, у якому елемент людський, особистість не знищується, а зберігається, одержуючи вище утримання і осередок. Саме тому неоплатонізм в нього відразу ж отримує християнське забарвлення. На місце абстрактного єдиного у Аврелія Августина стає енергія особисті самосвідомості Божества, яке входить у діалог із людиною, відповідаючи його пошукам.

Хіба не близькі нам духовні пошуки людини пізньої античності, що розчарувався в старому, що відчував нестабільність світу навколо, що шукає нових засобів вираження і нової мови, втомленого від індивідуалізму і скепсису і спраглого до одкровення...

ВИСНОВКИ

Вчення Аврелія Августина стало визначальним духовним чинником середньовічного мислення, його філософські погляди вплинули на подальше філософське мислення християнського світу Західної Європи. Аврелій Августин заклав підвалини нової християнської філософії. Він відкинув класичний підхід греків, заснований на об'єктивізмі, інтелектуалізмі, його підхід був інтроспективним, вольовий він приписував першість над розумом.

Аврелій Августин був одним з перших високо освічених християнських мислителів, що заклали основи середньовічного типу філософствування. У його творах досить послідовно проведені принципи креаціонізму, провіденціалізму, одкровення, помірною фідеїзму тощо. Належачи до числа помірних апологетів, Аврелій Августин не заперечував багатьох досягнень античної філософії, проте вважав, що філософствування потрібно повністю підпорядкувати християнській релігії, усунувши з неї елементи язичництва, а також все, що веде до ересі або атеїзму.

Аврелій Августин – автор багатьох полемічних творів, спрямованих проти маніхейства і проти ересей у християнстві. У темному Середньовіччі авторитет Аврелія Августина був надзвичайно великий, не мав собі рівних до появи праць Томазо Аквінського. Блаженний Августин є одним з тих Отців і Вчителів Церкви, чие значення і чий внесок в історію світової культури і цивілізації є визначальним, саме з причини своєї виняткової універсальності. Він не був лише богословом або філософом, він був батьком нової цивілізації і культури.

Незважаючи на блискучу у той час освіту ритора, він не створив власної філософської школи, проте став родоначальником цілого напрямку в європейській думці і культури званого августинізмом. Не будучи тонким богословом і навіть знавцем найбільш розвиненого на ті часи грецького християнського богослов'я. Аврелій Августин навіть не знав грецької мови! Він, завдяки своїй харизмі та благочестю, став одним з найбільших стовпів Західної Католицької Християнської Церкви. Він створив вчення, яке на багато століть стало зразком для мислителів Заходу, знаходячи прихильників серед католицьких богословів.

Шістнадцять століть відділяють нас від ідей, сформульованих Аврелієм Августином. Згідно із думкою християнської традиції, Аврелій Августин – найбільший теолог першого тисячоліття, тільки йому вдалося створити цілісну і завершену картину світобудови. Картину до такої міри закінчену, що протягом восьми з половиною століть латинський Захід не зміг створити що-небудь подібне.

Уся філософія Аврелія Августина зосередилася на постаті Бога як єдиному, скоєному, доконаному, абсолютному бутті, світ має значення як Боже Творіння і відблиск. Без Бога нічого не можна, а ні щось зробити, а ні пізнати. У природі щось може відбутися і без участі надприродних сил. Світогляд Аврелія Августина дуже чітко протистоїть натуралізму. Бог як єдине суще і істинне є змістом метафізики, Бог як джерело пізнання, як предмет теорії пізнання, Бог як благо и чудовий предмет етики, Бог як особа всемогутня і повна милості головне харчування релігії. Щастя можна досягти на єднанні із Богом. Досягнення людського щастя передбачає передусім пізнання Бога і випробування душі.

Істину Бога неспроможна пізнати розумом, але віра допомагає. Підкреслюючи роль почуттів чі серця, Аврелій Августин стверджував єдність віри і пізнання. Оцінка добра і зла у світі, їх розрізнення були проблематичними у філософії Аврелія Августина. З одного боку, світ знає як творіння Бога може бути недобрим. З іншого боку, існування зла безсумнівне. При визначенні поняття теодіцеї, чі захисту досконалості твори Аврелія Августин виходять промовою, що зло не захищено природою, але фактично є продуктом творчості. Бог створив природу доброю, але отруїла її зла воля. Зло походить від людини, має земний характер, добро ж походить від Бога, продукт божої милості. Людина відповідає злу, але не добру.

Аврелій Августин спробував пояснити такі основні категорії часу, як справжність, минуле, майбутнє, він також розробляє і питання сутності людини, протиборства у ньом тіла, і душі. Душу Аврелій Августин розуміє, як самобутню субстанцію, яка містить у собі не є матеріального, має позбавити функцію мислення, волі, пам'яті, але не має нічого спільного з біологічними функціями. Від тіла душа вирізняється досконалістю. Понад те, душа, а не тіло пізнає Бога, тіло ж перешкоджає пізнанню.

Отже, Аврелій Августин вніс чималий внесок у розвиток середньовічної філософської думки, ставши автором оригінального і неповторного вчення.

БІБЛІОГРАФІЯ: ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Августин Аврелій. Сповідь / Августин Аврелій; [пер. з латин. Н. Григор'єва]. – К.: Грані, 1997.
2. Августин Аврелій. Про Град Божий / Августин Аврелій; [пер. с латын. М. Сергеенко]. – Минск: Харвест, 2000.
3. Августин Аврелій. Исповедь / Августин Аврелій [пер. с лат. М. Сергеенко. Вступит. статья А. Столярова]. – М.: Ренессанс, 1991.
4. Августин Аврелій. Против академиков. / Августин Аврелій; [пер. с латын. и коммент. О. Головою]. – Институт философии РАН, М.: Греко-латин. кабинет, 1999.

5. Августин Аврелий. О свободе воли. Кн. II. / Августин Аврелий [пер. М. Ермаковой, А. Шарниной] Антология средневековой мысли. В 2 т. Т.1. СПб.: РХГИ, 2001., С. 19-112.
6. Августин Аврелий. О христианском учении. Кн. II. / Августин Аврелий [пер. С. Неретиной]. – Антология средневековой мысли. В 2 т. Т.1. СПб.: РХГИ, 2001., С. 19-112.
7. Блаженный Августин. Творения в четырех томах. Т.1 / Блаженный Августин; [под общ. ред. С. Еремеева]. – СПб.: Изд-во АЛЕТЕЙЯ, 1998.
8. Блинников Л. Великие философы. Слов.-справочник. / Блинников Л.В. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Логос, 1997.
9. Гарнцев М. Проблема самосознания в западноевропейской философии (от Аристотеля до Декарта) / Гарнцев М. – М.: Изд-во МГУ, 1987.
10. Герье В. Блаженный Августин. / Герье В. – М.: «Печатня С. П. Яковлева», № 9, 1910. – [перепечатка 1996 г. под ред. С. Еремеева].
11. Григор'єва Н. Бог і людина в житті Аврелія Августина / Григор'єва Н. – К., 1992.
12. Гуссерль Э. Собрание сочинений. Том I. Феноменология внутреннего сознания времени = ZUR PHAENOMENOLOGIE DES INNEREN ZEITBEWUSSTSEINS / Составл., вступит. статья, перевод В.И. Молчанова. — М.: Гнозис, 1994.
13. Каутский К. Происхождение христианства / Каутский К. [пер. с нем. А. Неманова]. – М., 1990.
14. Кибардин Н. Система педагогики по творениям блаженного Августина / Кибардин Н. – Казань: Центральная типография, 1960.
15. Лінч Дж. Середньовічна церква / Лінч Дж. – К., 1994.
16. Майоров Г. Формирование средневековой философии. Латинская патристика / Майоров Г. – М.: Мысль. 1979.
17. Поснов М. История Христианской церкви: до разделения церквей – 1054 г. / Поснов М. – Киев, 1994.
18. Потёмкин В. Введение в Августина / Августин Аврелий Об истинной религии. теологический трактат. – Мн.: Харвест, 1999. – С. 3-25.
19. Реверсов И. Апологеты. Защитники христианства. / Реверсов И. – СПб.: Сатисъ, 2002.
20. Эриксен Т. Августин. Беспокойное сердце. / Эриксен Т. – М., 2003.